

ระเบียบวิธีวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย ประชากรที่ทำการศึกษา ภูมิหลังของประชากร รูปแบบการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การวัดตัวแปร และการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ ประชากร

ประชากรในการศึกษารังนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา การกำหนดพื้นที่และกลุ่มที่จะทำการศึกษาระทำในลักษณะเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้เนื่องจาก

1. ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการช้อปปิ้งกับความร่วมมือในการพัฒนาในท้องถิ่นชนบท อันเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศและเป็นเป้าหมายของโครงการพัฒนาสาขาต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน จึงกำหนดกรอบขั้นแรกของการเลือกพื้นที่ว่า จะทำการวิจัยในหมู่บ้านนอกเขตเทศบาล และสุชาภิบาล

2. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดคุณลักษณะของหมู่บ้านที่จะทำการศึกษาดังนี้

(1) จะต้องเป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งชุมนุมมากพอที่จะสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสพบปะกันเอง และพบเห็นหรือได้ทราบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้

(2) จะต้องเป็นหมู่บ้านที่มีโครงการพัฒนาเข้าไปดำเนินการอยู่หลายสาขา เพื่อที่จะเอื้ออำนวยให้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการช้อปปิ้งกับความร่วมมือต่อโครงการต่าง ๆ ได้

(3) จะต้องเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มจัดตั้งหลายกลุ่ม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการช้อปปิ้งในระหว่างแต่ละกลุ่มได้

3. การศึกษาพฤติกรรมกรรมการชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการเฝ้าสังเกตอย่างใกล้ชิด และความคุ้นเคยเป็นกันเองกับประชากรที่จะทำการศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบขั้นสุดท้ายในการเลือกพื้นที่ว่าจะต้องเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยสามารถเดินทางเข้าไปปฏิบัติงานประจำวัน พักอาศัยในหมู่บ้าน ตลอดจนพูดภาษาถิ่นได้โดยสะดวก อันได้แก่หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา

ในการเลือกพื้นที่ดำเนินการวิจัยขั้นแรก ผู้วิจัยได้เรียนปรึกษาขอคำแนะนำจาก คุณประหยัศ เจริญศรี เจ้าหน้าที่ปกครอง 5 แผนกปกครอง ศาลากลางจังหวัด นครราชสีมา ได้รับความแนะนำให้เลือกพื้นที่ในเขตอำเภอปักธงชัย ภายหลังจากขอทราบรายละเอียดและคำแนะนำจาก คุณนันทนา เสียดขุนทด พัฒนาการประจำสำนักงานพัฒนาการอำเภอปักธงชัยแล้ว ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกทำการวิจัย ณ หมู่บ้านพระเพลิง เพราะมีสภาพสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ทุกประการที่จะเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับหมู่บ้านไว้ในบทต่อไป

สำหรับการศึกษาเฉพาะกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น เนื่องจากกลุ่มทั้งสามมีความแตกต่างกันในลักษณะทางประชากรอย่างเด่นชัด ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการชุมชนระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันได้เป็นอย่างดี

ภูมิหลังของประชากรที่ทำการศึกษา

กลุ่มสตรี

สมาชิกกลุ่มสตรีบ้านพระเพลิง หมายถึงสตรีที่สมัครเข้ารับการอบรมการทำอาหารและโภชนาการ ซึ่งสำนักงานพัฒนาการอำเภอจัดขึ้นเพื่อเสริมความรู้ด้านโภชนาการแก่สตรี ให้เข้าใจความจำเป็นที่จะต้องจัดหาและประกอบอาหารเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวอย่างถูกต้องหลักอนามัย พร้อมทั้งสอนวิธีทำอาหารเสริมสำหรับเด็กตลอดจนการประกอบอาหารชนิดต่าง ๆ ที่สตรีในหมู่บ้านสนใจที่จะเรียนรู้ การอบรมนี้กำหนดให้เป็นโครงการต่อเนื่องโดยเริ่มการอบรมครั้งแรกในวันที่ 18 - 20 ตุลาคม 2525 มีการบรรยายการสาธิตการทำอาหาร และให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ในการอบรมมิได้จำกัดจำนวนผู้เข้ารับการอบรม แต่ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องจัดหาวัตถุดิบเพื่อการประกอบอาหารมาเอง

ในการอบรมครั้งแรกปรากฏว่ามีสตรีให้ความสนใจเข้าสังเกตการณ์เป็นจำนวนมาก แต่ผู้ที่สมัครเข้ารับการอบรม และอยู่รวมในกิจกรรมการอบรมตลอดทั้ง 3 วัน มีจำนวน 16 คนเท่านั้น หลังจากการอบรมมีการเลือกตั้งกรรมการชั้นชุดหนึ่ง เรียกว่ากรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน (กพ. สม.) ให้ทำหน้าที่ประสานงานการอบรมต่อเนื่องทุกเดือน โดยสอบถามสตรีในหมู่บ้านถึงวันเวลาที่เหมาะสม และชนิดของอาหารที่ต้องการเรียนรู้วิธีทำแล้วแจ้งแก่พัฒนากรประจำตำบล เพื่อจัดวิทยากรมาให้การอบรมต่อไป

ขณะที่ผู้วิจัยเข้าเก็บข้อมูลในหมู่บ้านมีโอกาสได้สังเกตและสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มสตรีเพียง 14 คน คิดเป็นร้อยละ 87.5 ของจำนวนสมาชิก เนื่องจากมีสมาชิกย้ายออกจากหมู่บ้าน 1 คน และเดินทางไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านชั่วคราวอีก 1 คน

กลุ่มเยาวชน

สมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านพระเพลิง หมายถึงผู้ที่สมัครเข้าค่ายอบรมเยาวชน ซึ่งสำนักงานพัฒนาการอำเภอจักษ์ ๒ โรงเรียนวัดหงษ์ บ้านพระเพลิง เมื่อเดือนเมษายน 2523 การอบรมใช้เวลา 9 วัน หลักสูตรการอบรมประกอบด้วยการบรรยาย กิจกรรม ค่านิยมการเมือง อาชีพและหน้าที่พลเมือง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเยาวชนนี้ ไม่จำกัดเพศ แต่กำหนดว่าจะต้องเป็นโสดและอายุระหว่าง 15-25 ปี ค่ายอบรมเยาวชน ดังกล่าวรับสมัครจากทุกหมู่บ้านในตำบลนอกออก ปรากฏว่า มีเยาวชนในหมู่บ้านพระเพลิง เข้ารับการอบรม 41 คน จากผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด 70 คน

กลุ่มเยาวชนนี้ไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องของกลุ่มที่กำหนดไว้แน่นอน เป็นแค่เพียงคาดหวังที่จะให้เกิดความสามัคคี และเป็นกลุ่มที่จะมีบทบาทนำการพัฒนาในหมู่บ้านต่อไป หลังจากการอบรมได้มีการเลือกประธานและรองประธานกลุ่มเยาวชน และมีสมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านพระเพลิงสองคนได้รับเลือกเป็นเยาวชนดีเด่น ได้รับโล่เกียรติยศจากกรมการพัฒนาชุมชนด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มเยาวชนได้ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 56 ของจำนวนเยาวชนในหมู่บ้านที่เข้ารับการอบรม ทั้งนี้เพราะมีสมาชิกกลุ่มเยาวชนหมดสมาชิกภาพเนื่องจากแต่งงาน 4 คน ย้ายออกจากหมู่บ้าน 14 คน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่บ้านพระเพลิง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยมีจุดมุ่งหมายจะส่งเสริมการออมทรัพย์ในหมู่ประชาชน ผู้สมัครเป็นสมาชิกของเสียค่าธรรมเนียมคนละ 15 บาท และมีข้อตกลงว่าจะนำเงินสะสมซึ่งเรียกว่า "เงินสี่จะสะสม" ส่งฝากเป็นจำนวนเงินเดือนละเท่าใด สมาชิกแต่ละคนสามารถนำเงินฝากมากหรือน้อยแตกต่างกันตามฐานะ สมาชิกกลุ่มจะแต่งตั้งบุคคลในกลุ่มขึ้นทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินจากสมาชิก นำไปมอบแก่พัฒนากรประจำตำบลเพื่อฝากธนาคาร ทั้งนี้เป็นการฝากโดยแยกให้สมาชิกแต่ละคนเป็นเจ้าของบัญชีเงินฝากของตนเอง

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านพระเพลิงมีสมาชิก 12 คน เพศชายล้วน สมาชิกได้ส่งเงินสะสมตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2522 จนถึงเดือนมิถุนายน 2524 และได้ถอนเงินสะสมแบ่งปันคืนตามส่วนของแต่ละคนในปี 2525 อย่างไรก็ตามพัฒนากรประจำตำบลถือว่ากลุ่มดังกล่าวยังมีอยู่และจะมีกิจกรรมต่อไปเมื่อมีโอกาส

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผู้วิจัยทัศนคติศึกษาพฤติกรรมการซบเซบของสมาชิกเพียง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 91.7 ของจำนวนสมาชิก สมาชิกที่ผู้วิจัยคัดออกจากการศึกษาพฤติกรรมการซบเซบได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะตัวผู้ใหญ่บ้านเองเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาหมู่บ้าน ดังนั้นการกล่าวขวัญถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาคนอื่น ๆ จึงเป็นสิทธิในหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ แชนเนอร์ส (1967 : 36) ถือว่าไม่เป็นการซบเซบ อีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งตัวผู้วิจัยและตัวผู้ใหญ่บ้านต่างไม่มีเกณฑ์อื่นใดที่จะจำแนกได้ว่า การที่ผู้ใหญ่บ้านกล่าวขวัญถึงผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาคนอื่น ๆ ครั้งใดเป็นการพูดในฐานะผู้ใหญ่บ้าน และครั้งใดเป็นการพูดซบเซบ

กล่าวโดยสรุปการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมการซบเซบของสมาชิกกลุ่มที่ศึกษาเพื่อทำการวิเคราะห์ได้รวม 48 คน มีรายละเอียดภูมิหลังด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมดังนี้

เพศ สมาชิกกลุ่มสตรีเป็นหญิงทั้งหมด สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นชาย

ทั้งหมด ส่วนสมาชิกกลุ่มเยาวชนมีเพศหญิง 17 คน เพศชาย 6 คน

ตารางที่ 1 จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาจำแนกตามเพศ

กลุ่ม	เพศหญิง	เพศชาย	รวม
สตรี	14 (29.17%)	-	14 (29.17%)
ออมทรัพย์	-	11 (22.92%)	11 (22.92%)
เยาวชน	17 (35.42%)	6 (12.5 %)	23 (47.92%)
รวม	31 (64.58%)	17 (35.42%)	48 (100 %)

อายุ สมาชิกกลุ่มสตรีมีอายุกระจายอยู่ระหว่าง 15 ถึง 40 ปี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีอายุกระจายอยู่ระหว่าง 31 ถึง 65 ปี ส่วนกลุ่มเยาวชนอยู่ในช่วงอายุ 15 ถึง 25 ปี

ตารางที่ 2 จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	กลุ่มสตรี	กลุ่มออมทรัพย์	กลุ่มเยาวชน	รวม
15 - 25	7 (14.58%)	-	23 (47.92%)	30 (62.5 %)
26 - 40	7 (14.58%)	7 (14.58%)	-	14 (29.17%)
41 ขึ้นไป	-	4 (8.33%)	-	4 (8.33%)
รวม	14 (29.17%)	11 (22.92%)	23 (47.92%)	48 (100%)

สถานภาพสมรส กลุ่มเยาวชนมีสมาชิกเป็นโสดทั้งหมด กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแต่งงานแล้วทั้งหมด ส่วนกลุ่มสตรีมีสมาชิกละกันทั้งโสดและแต่งงานแล้ว แต่สมาชิกที่เป็นโสดมีน้อยกว่า

ตารางที่ 3 จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	กลุ่มสตรี	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	กลุ่มเยาวชน	รวม
โสด	3 (6.25%)	—	23 (47.92%)	26 (54.17%)
สมรสแล้ว	11 (22.92%)	11 (22.92%)	—	22 (45.83%)
รวม	14 (29.17%)	11 (22.92%)	23 (47.92%)	48 (100%)

รายได้ จากการสัมภาษณ์ถึงรายได้ของครอบครัว ปรากฏว่าสมาชิกกลุ่มสตรี และกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตมีรายได้สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของหมู่บ้าน กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาทต่อปี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสองกลุ่ม กลุ่มสตรีจะมีรายได้เฉลี่ยต่อปีสูงกว่า คือมีถึง 6 รายที่รายได้เกินกว่า 40,000 บาทต่อปี ขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตมีเพียงรายเดียวที่รายได้อยู่ในระดับดังกล่าว

ตารางที่ 4 จำนวนสมาชิกกลุ่มสตรีและกลุ่มออมทรัพย์ฯ จำแนกตามระดับรายได้ต่อปี

รายได้ บาท/ปี	กลุ่มสตรี	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	รวม
10,000 ลงไป	2 (8 %)	3 (12 %)	5 (20 %)
10,001 – 20,000	3 (12 %)	2 (8 %)	5 (20 %)
20,001 – 30,000	2 (8 %)	2 (8 %)	4 (16 %)
30,001 – 40,000	1 (4 %)	3 (12 %)	4 (16 %)
40,001 ขึ้นไป	6 (24 %)	1 (4 %)	7 (28 %)
รวม	14 (56 %)	11 (44 %)	25 (100 %)

สำหรับสมาชิกกลุ่มเยาวชน ซึ่งมักจะมีปัญหาว่าไม่ทราบรายละเอียดในการลงทุนในการประกอบอาชีพ จึงขอการสัมภาษณ์ระดับรายจ่ายส่วนตัวที่สมาชิกแต่ละคนได้รับจากครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนแทน ซึ่งปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้วกลุ่มเยาวชนจะใช้จ่ายเงินอยู่ในช่วง

200 ถึง 300 บาทต่อเดือน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 363 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 5 จำนวนสมาชิกกลุ่มเยาวชนจำแนกตามระดับรายจ่ายต่อเดือน

รายจ่าย บาท/เดือน	จำนวน	ร้อยละ
300 ลงไป	13	56.52
301 - 600	8	34.78
600 ขึ้นไป	2	8.70
รวม	23	100

การศึกษา สมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาทั้งสามกลุ่มส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สมาชิกกลุ่มเยาวชนเท่านั้นที่มีผู้ได้รับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาถึง 1 ใน 4 ของสมาชิกกลุ่ม

ตารางที่ 6 จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาจำแนกตามจำนวนปีที่ศึกษา

จำนวนปีที่ศึกษา	กลุ่มสตรี	กลุ่มออมทรัพย์	กลุ่มเยาวชน	รวม
1 - 4	11 (22.92%)	9 (18.75%)	14 (29.17%)	34 (70.83%)
5 - 7	3 (6.25%)	1 (2.08%)	3 (6.25%)	7 (14.58%)
8 -12	-	1 (2.08%)	6 (12.5%)	7 (14.58%)
รวม	14 (29.17%)	11 (22.92%)	23 (47.92%)	48 (100%)

กลุ่มสังคมที่เป็นสมาชิก จากการสัมภาษณ์ถึงการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีสมาชิกกลุ่มสตรี 1 คน กับสมาชิกกลุ่มเยาวชน 6 คน ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มยูวเกษตรกรควย ส่วนสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมี 1 คนที่เป็นกรรมการวัด อีก 1 คนที่เป็นทั้งกรรมการวัด กรรมการศึกษา และกรรมการพัฒนา

หมู่บ้าน มีผู้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร 2 คน

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปรากฏการณ์และพฤติกรรมที่เป็นอยู่ในสภาพธรรมชาติและสภาวะปกติ ดังนั้นการศึกษาหรือการวัดตัวแปรจึง เป็นการวัดเพียงครั้งเดียว ต่อประชากรที่ทำการศึกษา โดยมีได้สร้างปัจจัย หรือมีการจัดกระทำใด ๆ เพิ่มในการวัด และการศึกษาแต่อย่างใด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นั้นแรกผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับ พฤติกรรมการสื่อสารหลายฉบับ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยพยายามจะวัดค่าตัวแปรที่ทำการศึกษาทั้งหมดในเชิงปริมาณ จากนั้นได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ และนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์ประชาชน 5 คน ในหมู่บ้านนอก อ่างสนออก อำเภอ- บั๊กขงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ เคียงกับหมู่บ้านที่ทำการศึกษาเมื่อวันที่ 28 - พฤศจิกายน 2526 ผลจากการทดลองใช้ เครื่องมือการวิจัยดังกล่าวพบว่าการใช้เฉพาะแบบ สัมภาษณ์ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเท่านั้นไม่เหมาะสมกับปัญหาที่ทำการศึกษา เนื่องจาก สังเกตได้ชัดว่าการที่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นคนแปลกหน้าไปซักถามว่าผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวถึงผู้ทำหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนใด อย่างไร มีทัศนคติอย่างไร และมีความยินดีร่วมมือในกิจกรรม การพัฒนามากน้อยเพียงใดนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกอึดอัด และพยายามจะตอบแคในลักษณะที่ เป็นคำทอกลาง ๆ หรือค่อนข้างดี อาจเป็นเพราะไม่แน่ใจว่าหากตอบตามความเป็นจริง จะเป็นปัญหาในภายหลังหรือไม่ ฉะนั้นการใช้วิธีดังกล่าวจึงอาจทำให้ผลการวิจัยไม่ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง อีกทั้งยังอาจทำให้ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รู้สึกว่ากำลังถูกจับ ผิด ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่ผู้วิจัย และการวิจัยด้วย

เมื่อพิจารณาประกอบกับธรรมชาติของพฤติกรรมการชุมชน ซึ่งจะเปิดเผยเฉพาะ แก่กับผู้ที่มีความไว้วางใจมากพอ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งให้ความสำคัญแก่สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของปรากฏการณ์, ตลอดจนแนวปฏิบัติในการศึกษาพฤติกรรมการชุมชน

ความแบบที่นักมานุษยวิทยานิยมใช้เท่าที่พบจากการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการชุมชน ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะทออาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการใช้เครื่องมือการวิจัยหลายชนิดผสมผสานกัน จึงได้กำหนดเครื่องมือการวิจัยดังนี้

1. การสังเกตโดยเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าพักอาศัยอยู่ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการค้าเนินชีวิตประจำวัน การประกอบกรงานอาชีพ และกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถแทรกตัวอยู่ในวงสนทนาของประชากรที่จะทำการศึกษาได้อย่างแนบเนียน และสังเกตพฤติกรรมกรชุมชน ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยสะดวกจากระดับการบันทึกไว้

2. แบบสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม พฤติกรรมกรพูดคุยชุมชนถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และเครือข่ายการสื่อสารในการชุมชนถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

แบบสัมภาษณ์ได้สร้างขึ้นสำหรับการสัมภาษณ์ 2 ครั้ง การสัมภาษณ์ครั้งแรกประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม มีจำนวน 9 ข้อ ส่วนที่สองเป็นคำถามเกี่ยวกับการชุมชนถึงผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อให้ผู้ตอบระบุว่าเคยชุมชนถึงบุคคลใดในเรื่องใบบาง และส่วนที่สามเป็นการชี้ถามถึงเครือข่ายการสื่อสารของการชุมชน โดยให้ผู้ตอบระบุชื่อ ความสัมพันธ์ และระดับความผูกพันของบุคคลที่ตนมักจะชุมชนด้วย ส่วนข้อมูลทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ที่ถูกระบุชื่อนั้นผู้วิจัยคิดตามสัมภาษณ์ผู้ถูกระบุชื่อโดยตรงในภายหลัง

การสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรชุมชนถึงบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจำนวน 10 ข้อ ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับความบ่อยครั้ง จำนวนผู้ร่วมชุมชน โอกาส สถานที่ จุดมุ่งหมายและบทบาทในการชุมชน วิธีสื่อสารสนเทศที่นำมาชุมชน ความเชื่อถือ และการถ่ายทอดสื่อสารสนเทศจากกรชุมชน

การที่ไคแบ่งทำการสัมภาษณ์เป็น 2 ครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยประสงค์จะให้ การสัมภาษณ์ครั้งแรกเป็นการปูพื้นฐานความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัย กับผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ก่อน เมื่อทำ การสัมภาษณ์ครั้งที่สอง ผู้วิจัยจะใช้การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการเพื่อค้นหาทัศนคติของ ผู้ให้สัมภาษณ์ต่อผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งส่วนหลังนี้จะนำมาบันทึกเพิ่มเติม ภายหลัง

หนึ่งในการสร้างแบบสัมภาษณ์นี้เกิดผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งรวมคำถาม เกี่ยวกับทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาซึ่งตนเคย กล่าวขวัญถึง และคำถามเกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้ที่ถูก พுகค้ำค้ำย กับทั้งความร่วมมือในการพัฒนาที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้แกผู้ที่ตนกล่าวขวัญถึง แขนหลัง จากนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับประชาชน 5 คนในหมู่บ้านนอกออก ตำบลนอกออก อำเภอบึงขังชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีสภาพทั่วไปใกล้เคียงกับหมู่บ้านที่ทำการศึกษา เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2526 พบว่า คำถามในส่วนที่เกี่ยวกับทัศนคติไม่เหมาะที่จะใช้ การสัมภาษณ์โดยตรง และ ข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือไม่เหมาะที่จะถามจากกลุ่มประชากร ที่จะศึกษาโดยตรง ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เสียใหม่ให้เป็นไปตามที่ได้กล่าวไว้ ข้างต้น (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

3. การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การใช้เครื่องมือชนิดนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทำ การหาข้อมูลจากบุคคล 3 ฝ่ายได้แก่

(1) กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาคือสมาชิกกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสตรีเพื่อการพัฒนา การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มดังกล่าวเพื่อ ศึกษาแนวโน้มทัศนคติของกลุ่มประชากรต่อผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รวมทั้งความ ร่วมมือในการพัฒนาของกลุ่มประชากรด้วย

(2) ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในระดับหมู่บ้านได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ครู พระ พัฒนาการ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่ศูนย์การ การสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบแนวทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อกลุ่มประชากร

ที่ทำการศึกษาระดับการให้ความร่วมมือ และปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของประชากรตามความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์

(3) ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านโดยเฉพาะผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มนี้ เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้าน เช่น ความเป็นมา ชนบทรรมนิยมประเพณี คุณลักษณะเด่นของชุมชน ปัญหาของชุมชน เป็นต้น

4. เอกสารและรายงานต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน คติพื้นบ้าน รวมทั้งข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้านจากหนังสือต่าง ๆ เอกสารของผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน สำนักงานยุวกรรรมและสำนักงานพัฒนาการอำเภอ

5. การบันทึกภาพและแผนที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้ต้องอาศัยความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับประชากรที่ทำการศึกษ่อีกทั้งต้องการเวลาสำหรับให้ผู้วิจัยได้สังเกตศึกษาคำความเป็นไปของชุมชนนานพอที่จะเกิดความเข้าใจได้ อย่างไรก็ตามด้วยความจำกัดในคาบเวลาการศึกษาและงบประมาณผู้วิจัยจึงกำหนดระยะเวลาเก็บข้อมูลไว้ไม่ต่ำกว่าสองเดือน

ก่อนออกปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยได้เรียนปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านเกี่ยวกับวิธีการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยสาขามานุษยวิทยา และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริภายะ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ชั้นนี้ ศาสตราจารย์ ดร.พัทยา สายหู และ ดร. สุภางค์ จันทวานิช นักวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้รับความกรุณาจากทุกท่านเป็นอย่างดี

การรวบรวมข้อมูลเริ่มแต่วันที่ 4 ธันวาคม 2525 ถึงกรรณการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสรุปเป็นดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 - ทักท้อขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลในหมู่บ้านคอรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งต้องเข้าพบและแนะนำตัวคอร นายอำเภอปักธงชัย

พัฒนาการอำเภอปักธงชัย ผู้ใหญ่บ้านพระเพลิง และประชาชนในหมู่บ้านตามลำดับ ในการทำความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้านชั้นแรกผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก คุณนิยะคา มาศรีรัตน์ เจ้าของกิจการทอผ้าไหม ในอำเภอปักธงชัย ซึ่งไ้กว่าจ้างสตรีในหมู่บ้านพระเพลิงทอผ้าให้หลายครัวเรือนด้วยกัน เป็นผู้พาไปแนะนำ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล และให้ผู้วิจัยพักอาศัยด้วย

- ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอปักธงชัยและหมู่บ้านพระเพลิง โดยค้นคว้าจากเอกสารของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยครุนครราชสีมา
- เข้าร่วมปฏิบัติงานพัฒนาในวันพัฒนาแห่งชาติ (5 ธันวาคม 2525)
- ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากพัฒนาการประจำตำบลนอกออก

สัปดาห์ที่ 2

- จัดทำแผนที่หมู่บ้าน
- รวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้าน
- เข้าเยี่ยมและแนะนำตนเองต่อหน่วยงาน 3 หน่วยในหมู่บ้านได้แก่ วัด โรงเรียน และสำนักงานต.ค.ค.ค.ค.

สัปดาห์ที่ 3-4

- ทำความคุ้นเคยกับประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สังเกตสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป ศึกษาโครงสร้างสังคม

สัปดาห์ที่ 5-6

- สัมภาษณ์กลุ่มประชากรวัยแบบสอบถามชุดแรก
- สังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

สัปดาห์ที่ 7

- สัมภาษณ์กลุ่มประชากรวัยแบบสอบถามชุดที่สอง
- สังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

สัปดาห์ที่ 8-9 - สังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

ในระยะ 4 สัปดาห์แรกผู้วิจัยจัดให้เป็นช่วงสำหรับทำความเข้าใจและสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในหมู่บ้าน จึงยังมีไก่อี๋เข้าพักในหมู่บ้านคงใช้การเดินทางไปกลับในแต่ละวัน ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับผู้วิจัยค่อนข้างมากเนื่องจากจะต้องโดยสารรถหลายทอดกว่าจะถึงทางเข้าหมู่บ้าน รถโดยสารทั้งจากนครราชสีมาไปอำเภอปักธงชัย และจากอำเภอปักธงชัยผ่านทางเข้าหมู่บ้าน ค้างมีจุดสำหรับจอดรถรับผู้โดยสารเป็นเวลานาน ๆ จึงต้องใช้เวลามากกว่าจะเดินทางถึงหมู่บ้าน และเพื่อให้สามารถเดินทางกลับไก่อี๋โดยสะดวกและปลอดภัยก็ต้องออกจากหมู่บ้านค่อนข้างเร็วโดยอาศัยรถในหมู่บ้านที่จะออกมารับนักเรียนในตัวอำเภอ ช่วงเวลาสำหรับการเก็บข้อมูลในแต่ละวันจึงค่อนข้างน้อย

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับเวลาที่จำกัดแล้ว เกือบสิ้นวาคมยังเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนทำการเกี่ยวข้าวกันมากที่สุด ดังนั้น เมื่อเดินทางเข้าหมู่บ้านจะไก่อี๋เฉพาะคนชราเป็นส่วนใหญ่ แม้ผู้วิจัยจะติดตามไปร่วมในการเกี่ยวข้าวและสัมภาษณ์ในบางแห่งก็ตาม แต่ก็ทำได้กับบางครอบครัวเท่านั้น ไม่มีโอกาสไก่อี๋จักประชาชนในหมู่บ้าน และประชากรที่จะศึกษามากเท่าที่ควร

สำหรับสัปดาห์ที่ 5 ถึงสัปดาห์ที่ 9 ผู้วิจัยไก่อี๋เข้าพักอาศัยในหมู่บ้านโดยเปลี่ยนที่พักอาศัยไปสัปดาห์ละ 1 บ้าน ในการนี้ได้รับความเอื้อเฟื้อและต้อนรับจากเจ้าของบ้านเป็นอย่างดี ระยะเวลาที่พักในหมู่บ้านผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจและเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาที่ประสบระยะนี้ไก่อี๋แก่การติดตามรอคอยผู้ที่ออกจากหมู่บ้านชั่วคราวเพื่อไปปลูกพืชไร่นาที่อื่น ซึ่งไม่มีกำหนดกลับที่แน่นอน

จากลักษณะงานการเก็บรวบรวมข้อมูลที่คงปฏิบัติต่อเนื่องกันเป็นเวลานานเช่นนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถขอร้องหรือจ้างวานบุคคลอื่นช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลได้ จึงปฏิบัติงานด้วยตนเองแต่ผู้เดียว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งเนื่องจากมีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์สนทนาของกลุ่มประชาชนที่เป็นชายน้อยเกินไป

ผู้วิจัยเดินทางกลับจากหมู่บ้านในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2526 รวมช่วงเวลาใน

การเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 2 เดือนตามที่กำหนดไว้ จากการพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจ (rapport) รวมทั้งการหาโอกาสซักถามซ้ำเพื่อทำความเข้าใจข้อคล่องของคำตอบเดิมและคำตอบที่ใหม่ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะช่วยชี้แจงความไม่เที่ยงตรงของข้อมูลอื่นที่เกิดจากตัวผู้ให้สัมภาษณ์ได้ ส่วนความไม่เที่ยงตรงอื่นที่เกิดจากการสังเกตของผู้วิจัยซึ่งอาจมีได้ นับเป็นข้อจำกัดของการวิจัยอีกอย่างหนึ่ง ถึงแม้จะกล่าวไว้แล้วว่าผู้วิจัยต้องปฏิบัติงานภาคสนามผู้เกี่ยวข้องจากผู้ที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการตีความหมายปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่สังเกตพบ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรสำคัญที่การวิจัยนี้มุ่งศึกษาได้แก่พฤติกรรมการชูปชิตและปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดความร่วมมือในการพัฒนาของประชาชน โดยพยายามจะค้นหาว่าการชูปชิตถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการนั้น ทักษะที่ผู้ชูปชิตมีคือผู้ถูกชูปชิตถึง จะเป็นปัจจัยที่รวมอธิบายระดับความร่วมมือในการพัฒนาด้วยหรือไม่ สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เมื่อจำแนกตัวแปรโดยถือว่าตัวแปรตามคือตัวแปรที่กองการอธิบาย ส่วนตัวแปรต้นคือตัวแปรที่เป็นเครื่องมือในการอธิบาย จะจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 7 ตัวแปรที่ทำการศึกษาจำแนกตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
1	กลุ่มที่เป็นสมาชิก	พฤติกรรมการชูปชิต
2	กลุ่มที่เป็นสมาชิก	เรื่องที่ชูปชิตถึง
3	เครือข่ายการสื่อสาร	คุณลักษณะที่เหมือนกัน
4	เครือข่ายการสื่อสาร	ระดับความผูกพันต่อกัน
5	ทัศนคติของผู้ที่ถูกชูปชิตถึง	ความร่วมมือในการพัฒนา

การวัดตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวัดตัวแปรไว้ดังต่อไปนี้

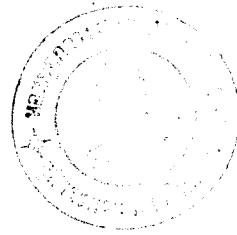
พฤติกรรมการชุมนุม วัคซีน

1. จำนวนผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาที่เคชชุมนุมถึง
2. ตำแหน่งผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาที่เคชชุมนุมถึง
3. เรื่องที่ชุมนุมถึง
4. ความบ่อยครั้งในการชุมนุมเฉลี่ยต่อสัปดาห์
5. จำนวนผู้ร่วมชุมนุมในแต่ละครั้งที่ทำการชุมนุม
6. โอกาสที่ทำการชุมนุม
7. สถานที่ทำการชุมนุม
8. จุดมุ่งหมายของการชุมนุม
9. บทบาทในการชุมนุม
10. การไต่ถามซึ่งสารสนเทศที่ทำการชุมนุม
11. ระกัษความเชื่อถือต่อสารสนเทศที่ทราบจากการชุมนุม
12. การตรวจสอบสารสนเทศที่ทราบจากการชุมนุม
13. การถ่ายทอดต่อสารสนเทศจากการชุมนุม
14. หัศนคติต่อผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาที่ชุมนุมถึง

ความร่วมมือในการพัฒนา วัคซีนการเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

สำหรับตัวแปรความร่วมมือในการพัฒนานี้ผู้วิจัยประสบปัญหาในการวัดตัวแปรเนื่องจากสภาวะการณั้เป็นจริงไม่สอดคล้องกับข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้รับจากพัฒนาการประจำตำบล ทั้งนี้

1. ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล ทางพัฒนาการมิได้จัดการอบรมการทำอาหารแก่กลุ่มสตรี เนื่องจากเห็นว่าเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจึงไม่อาจวัดจำนวนครั้งในการเข้ารับการอบรมได้
2. เมื่อเข้าสังเกตการพัฒนาวัคซีนในวันพัฒนาแห่งชาติ 5 ธันวาคม 2525 ได้สอบถามจากผู้ใหญ่บ้านและประชาชน ทราบว่า การเรียกร้องความร่วมมือในวันดังกล่าวถือเป็นกิจกรรมรวม มิได้ถือเป็นการรับผิดชอบหรือเน้นหนักในกลุ่มเยาวชนแต่อย่างใด
3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งแจ้งว่ามีกลุ่มอยู่นั้น ไค้งคการฝากเงินและ

ถอนเงินสะสมเดิมแบ่งปันผลประโยชน์กันไปเรียบร้อยแล้ว

ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและโคธราบสถานการณ์ที่เป็นจริงดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นอุปสรรคในการเปรียบเทียบระดับความร่วมมือของสมาชิกแต่ละกลุ่ม การจะเปรียบเทียบโดยการวัดความร่วมมือในการพัฒนาวัคซีนในวันที่ 5 ธันวาคม 2525 เพียงกรณีเดียว อาจทำให้การตีความคลาดเคลื่อนได้ เพราะความร่วมมือในวันดังกล่าวมีตัวแปรแทรกที่สำคัญอันได้แก่ ภาระที่จะต้องเก็บเกี่ยวข้าวอย่างรีบด่วนของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนแนวการวัดตัวแปรนี้ จากการวัดข้อมูลเชิงปริมาณอันได้จากการนับจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมมาเป็น การสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสังเกตความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนา เช่น การส่งบุตรหลานเข้าเรียน การทำบุญสร้างโบสถ์ การพัฒนาบริเวณวัด การรับบริการหรือปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข นอกจากนี้ ใช้การประมวลความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เกี่ยวกับปัจจัย และระดับความร่วมมือในการพัฒนาของประชาชนโดยส่วนรวมแทน

เครือข่ายการสื่อสาร วัดจากการระบุชื่อบุคคลที่ซุ่มซิบควยเป็นประจำ

คุณลักษณะที่เหมือนกัน วัดโดยเมื่อผู้วิจัยทราบว่ามีผู้ซุ่มซิบซุ่มซิบกับใคร แล้วผู้วิจัยจะติดตามสัมภาษณ์ผู้ที่ถูกระบุชื่อ เกี่ยวกับสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม จากนั้นจัดกลุ่มของตัวแปรปฏิบัติการแต่ละตัวแปร ให้คะแนนแก่ตัวแปรที่ผู้ซุ่มซิบกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ข้อละ 1 คะแนน ผลรวมของคะแนนเท่ากับระดับความเหมือนกันของคู่สื่อสาร

การจำแนกกลุ่มของตัวแปรปฏิบัติการกำหนดดังนี้

เพศ - ชาย, หญิง

อายุ - 15 - 25, 26 - 40, 41 ปีขึ้นไป

สถานภาพสมรส - โสด, สมรส แล้ว

รายได้ - สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของหมู่บ้าน, ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของหมู่บ้าน

(วัดเฉพาะกลุ่มสตรีและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต)

รายจ่าย - สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยภายในกลุ่ม, ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย
ภายในกลุ่ม (วัดเฉพาะกลุ่มเยาวชน)

ระดับการศึกษา - 0-4 ปี, 5-7 ปี, 8-12 ปี

กลุ่มที่เป็นสมาชิก - กลุ่มสตรี, กลุ่มเยาวชน, กลุ่มออมทรัพย์
เพื่อการผลิต, กลุ่มทางการพัฒนาอื่น ๆ

ระดับความผูกพันต่อกัน

วัดโดยสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ซบซิบกัน ว่ามี
ความเกี่ยวข้องกันอย่างไรเป็น ญาติ เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน
และถามต่อไปว่าสนิทกันหรือไม่

จัดคะแนนระดับความสัมพันธ์ ดังนี้

ญาติ	3	คะแนน
เพื่อนบ้าน, เพื่อน	2	คะแนน
คนรู้จัก	1	คะแนน

เหตุที่จัดให้เพื่อนบ้านและเพื่อนมีความสำคัญเท่ากันเพราะ
ในระดับหมู่บ้าน ประชาชนรู้จักกันทั่วถึงและกลายเป็นเพื่อนบ้านกัน
มีความผูกพันกันจิตใจต่อกันถึงระดับการเป็นญาติสนิท กล่าวคือ
เมื่อผู้วิจัยถามถึงความสัมพันธ์ ผู้ที่ตอบว่าเป็นเพื่อนบ้านจะใช้คำว่า
"พี่น้องเพื่อนบ้าน"

สำหรับคำถามว่าสนิทหรือไม่หากตอบว่าสนิท ให้ค่าคะแนน
เป็น 1 หากไม่สนิทให้ค่าเป็น 0

เมื่อรวมคะแนนจากทั้งสองหมวด จะเป็นค่าของระดับ
ความผูกพันต่อกันของคู่สื่อสาร

ตัวแปรประชากร

วัดจาก เพศ อายุ สถานภาพสมรส

ตัวแปรเศรษฐกิจ

วัดจาก ระดับรายได้ และรายจ่าย

ตัวแปรสังคม

วัดจากระดับการศึกษา กลุ่มที่เป็นสมาชิก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ จะแยกวิเคราะห์ตามลักษณะของข้อมูลดังนี้

ก. ข้อมูลที่เกี่ยวกับลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม พฤติกรรม การชุมนุม คุณลักษณะที่เหมือนกัน ระดับความผูกพันต่อกัน ใช้วิธีนับจำนวนและทำเป็นร้อยละ สำหรับตัวแปรที่มีการวัดเป็นค่าคะแนนจะหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วย

ข. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการชุมนุม ความร่วมมือในการพัฒนา จะใช้วิธีนำข้อมูลที่ไ้มาพิจารณาความสัมพันธ์ และแสดงความเป็นเหตุเป็นผลประกอบในการสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชุมนุมกับความร่วมมือในการพัฒนา

ค. การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร การวิจัยครั้งนี้จะใช้แนวการวิเคราะห์ของโรเจอร์และคินเชก (1981 : 175-185) ซึ่งเป็นการใช้วิธีการสังคมมิติ (sociometry) แสดงลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร (communication network) และโครงสร้างทางการสื่อสาร (communication structure) ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีลำดับการจักรกระทำกับข้อมูลดังนี้

1. กำหนดหมายเลขประจำตัวสมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาแต่ละบุคคล
2. กำหนดหมายเลขประจำตัวผู้ที่สมาชิกกลุ่มที่ทำการศึกษาระบุชื่อ ว่าได้ทำการชุมนุมด้วย ซึ่งผู้ที่ถูกระบุชื่อนี้แบ่งเป็น

- 2.1 ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเดียวกัน
- 2.2 ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น
- 2.3 ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย

การกำหนดหมายเลขในข้อนี้ กระทำกับบุคคลตามข้อ 2.3 เท่านั้น เนื่องจากบุคคลตามข้อ 2.1 และ 2.2 มีหมายเลขประจำตัวซึ่งได้รับการกำหนดตามข้อ 1 แล้ว

สำหรับการวิเคราะห์จะถือว่าสมาชิกภายในกลุ่มหมายถึงผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มเดียวกันเท่านั้น แม้ผู้ที่ถูกระบุชื่อว่าได้ชุมนุมด้วยจะเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นอีกสองกลุ่มที่เหลือก็ยังคงถือว่าเป็นการชุมนุมกับบุคคลภายนอกกลุ่มอยู่นั่นเอง

3. สร้างตารางระบุนโยบายเลขหมู่ที่ซุ่มซิบค้าย

ตารางที่ 8 ตัวอย่าง ตารางระบุนโยบายเลขหมู่ที่ซุ่มซิบค้าย

หมายเลขสมาชิกกลุ่ม	หมายเลขหมู่ที่สมาชิกกลุ่มระบุว่าซุ่มซิบค้าย
กลุ่มสตรี	001 003 016 107
	002 004 101 107
	003 001 101
	004 002 016
กลุ่มเยาวชน	015 016 017 107
	016 015 038 107
	017 015 004
	018 107 113 121
กลุ่มออมทรัพย์	038 039 141
	039 038 146 150
	040 038 041
	041 145

จะเห็นได้ว่าตารางข้างต้นมีความแตกต่างจากวิธีของโรเจอร์และคินเชก ที่ใช้กับหมู่บ้านในประเทศเกาหลีเล็กน้อยกล่าวคือ โรเจอร์และคินเชก กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างระบุชื่อบุคคลที่สื่อสารค้ายจำนวน 7 คนเท่านั้น แต่ในกรณีนี้ ไม่กำหนดจำนวนคน เนื่องจาก ถือว่าการซุ่มซิบจะกระทำเฉพาะกับผู้ที่คนพอใจ และไว้วางใจเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีจำนวนมากน้อยแตกต่างกัน

4. สร้างตารางแสดงการซุ่มซิบระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม

Who-to-Whom Communication Matrix of Direct Links ใส่เลข 1 แสดงว่ามี
 การซุ่มซิบกัน ตามที่ระบุไว้ในตารางตามข้อ 3 และเลข 0 แสดงว่าไม่มีการซุ่มซิบกัน
 จากนั้นรวมจำนวนครั้งที่แต่ละบุคคลถูกระบุว่ามีผู้ซุ่มซิบค้าย

Who-to-Whom Communication Matrix

นี้ ต้องจัดทำเป็น

3 ตารางคือ ตารางของกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ตารางที่ 9 ตัวอย่าง Who-to-Whom Communication Matrix ของกลุ่มเยาวชน

"Whom"

Who	บุคคลภายในกลุ่มเยาวชน				บุคคลภายนอกกลุ่มเยาวชน				
	015	016	017	018	004	038	107	113	121
015	—	1	1	0	0	0	1	0	0
016	1	—	0	0	0	1	1	0	0
017	1	0	—	0	1	0	0	0	0
018	0	0	0	—	0	0	1	1	1
Total	2	1	1	0	1	1	3	1	1

5. นำค่าในตาราง Matrix ไปดำเนินการวิเคราะห์ตัวประกอบโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS เพื่อจำแนกกลุ่มย่อยที่ประกอบเป็นโครงสร้างการชุมนุมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม จากนั้นเขียนแผนภาพแสดงเครือข่ายการชุมนุม 2 ชุด ชุดแรกเป็นการลากเส้นสัมพันธิต ตามผลการจำแนกกลุ่มย่อยของการวิเคราะห์ตัวประกอบ เพื่อแสดงบทบาททางการสื่อสารของบุคคลและกลุ่มย่อย ชุดที่สองเป็นการลากเส้นสัมพันธิตลงบนแผนผังหมู่บ้านเพื่อวิเคราะห์ว่าการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกันมีผลต่อการชุมนุมกันหรือไม่

6. จำนวนค่าดัชนีทางการสื่อสารของกลุ่มและของบุคคล ดังต่อไปนี้

6.1 ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของกลุ่ม (Average Group connectedness) หมายถึงค่าแสดงความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลทั้งหมดภายในกลุ่ม ซึ่งจะมีค่าสูงสุดไม่เกิน 2

สูตรคำนวณ $C = \frac{L}{\frac{N(N-1)}{2}}$ (Rogers and Kincaid 1981 : 175)

เมื่อ C = ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งหมดภายในกลุ่ม

L = จำนวนการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่ม (Number of actual communication links in a group)

$\frac{N(N-1)}{2}$ = จำนวนการติดต่อสื่อสารที่สามารถเป็นไปได้ภายในกลุ่ม (Number of possible communication links in a group)

ตัวอย่าง การคำนวณหาค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของกลุ่มจากตารางที่ 9

$$\begin{aligned} C &= \frac{2 + 1 + 1 + 0}{\frac{4(4-1)}{2}} \\ &= \frac{4}{6} \\ &= 0.67 \end{aligned}$$

6.2 ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารส่วนบุคคลภายในกลุ่ม

(Individual Connectedness) หมายถึงค่าการติดต่อสื่อสารที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนได้ทำการติดต่อกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะมีค่าสูงสุดไม่เกิน 1

สูตรคำนวณ $c = \frac{l}{N-1}$ (Rogers and Kincaid 1981 : 183)

c = ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารส่วนบุคคลภายในกลุ่ม

l = จำนวนการติดต่อสื่อสารที่บุคคลได้ทำการติดต่อกับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่ม (The actual number of links between the focal individual and the other member of the group)

$$N = \text{จำนวนสมาชิกทั้งหมดภายในกลุ่ม}$$

ตัวอย่าง การคำนวณหาค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของบุคคลหมายเลข 16 ในตารางที่ 9

$$\begin{aligned} c &= \frac{1}{4-1} \\ &= \frac{1}{3} \\ &= 0.33 \end{aligned}$$

6.3 ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มกับบุคคลภายนอกกลุ่ม (Group Openness) หมายถึงค่าที่แสดงระดับการสื่อสารที่ทั้งกลุ่มติดต่อกับบุคคลภายนอกกลุ่ม

สูตรคำนวณ $O = \frac{E}{N}$ (Rogers and Kincaid 1981 : 184)

เมื่อ O = ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มกับบุคคลภายนอกกลุ่ม

E = จำนวนการติดต่อสื่อสารที่สมาชิกกลุ่มทำการติดต่อกับบุคคลภายนอกกลุ่ม (The number of links for members of a group that cross the group's boundary to others external groups)

$$N = \text{จำนวนสมาชิกทั้งหมดภายในกลุ่ม}$$

ตัวอย่าง การคำนวณหาค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มกับบุคคลภายนอก จากตารางที่ 9

$$\begin{aligned} O &= \frac{1 + 1 + 3 + 1 + 1}{4} \\ &= \frac{7}{4} \\ &= 1.75 \end{aligned}$$

6.4 ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนที่ ติดต่อกับบุคคลภายนอกกลุ่ม

$$\text{สูตรคำนวณ } \circ = \frac{e}{N}$$

$$\text{เมื่อ } \circ = \text{ค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของสมาชิกกลุ่มที่ติดต่อกับสื่อสาร
กับบุคคลภายนอกกลุ่ม}$$

$$e = \text{จำนวนบุคคลภายนอกกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนทำการติดต่อกับสื่อสารด้วย}$$

$$N = \text{จำนวนสมาชิกภายในกลุ่ม}$$

ตัวอย่าง การคำนวณหาค่าความเชื่อมโยงทางการสื่อสารกับบุคคลภายนอกกลุ่ม ของสมาชิก
หมายเลข 018 ในตารางที่ 9

$$\begin{aligned} \circ &= \frac{3}{4} \\ &= 0.75 \end{aligned}$$

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย